

Andrzej F. Dziuba

"Państwo w nauczaniu społecznym
Prymasa Polski Stefana
Wyszyńskiego : studium
teologicznomoralne, Robert Nęcek,
Kraków 2004 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 13/2, 315-317

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ganie fundamentów jest zawsze realną gwarancją twórczego i odpowiedzialnego budowania przyszłości. W tym kontekście bardzo ważne jest dość ogólne sformułowanie ze wstępu: „Analiza problemów współczesnej Europy nie może zatem odnosić się tylko i wyłącznie do aspektów: politycznych, społecznych, gospodarczych. Musi uwzględniać płaszczyznę kulturową” (s. 11).

Zatem termin kultura zdaje się określa najbardziej skrótowo całość zawartości treściowej niniejszej książki. Jeszcze precyzyjniej wyraża to sam podtytuł, który jasno wskazuje na kulturowy wymiar integracji europejskiej. W swych szczegółowych analizach ks. H. Skorowski wskazuje, że jego wizja technicznie odpowiedzialnym z troską o Europę i jej mieszkańców właśnie w najważniejszej płaszczyźnie, ponieważ odnoszącej się do najwyższych znamion człowieczeństwa, tak w jego wymiarze indywidualnym jak i społecznym czy nawet wspólnotowym, a nawet komunijnym. Kultura jest przecież jedną z najwyższych specyfikacji osobowych człowieka.

Sam Autor we wstępie wskazuje na charakter prezentowanej książki: „Publikacja niniejsza jest zbiorem refleksji nad kulturowymi aspektami problemów jednoczącej się Europy. Nie jest ona monografią, ale zbiorem osobistych przemyśleń autora w tej, wydaje się, bardzo istotnej kwestii” (s. 11).

Bp Andrzej F. Dziuba

Ks. Robert Nęceka, *Państwo w nauczaniu społecznym Prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego. Studium teologicznomoralne*. Kraków 2004, ss. 261.

Problematyka szeroko pojętych realiów życia społecznego jest płaszczyzną niezwykle dynamiczną i twórczą zarazem tak w życiu indywidualnym jak i społecznym. Ich wzajemne przenikanie się oraz współzależność ma niezwykle wpływa na autentyczne realia. To bogactwo wielorakich szczegółowych przejawów, które przynosi zwyczajna codzienność życia i postaw etyczno-moralnych. Te odniesienia czy relacje wymuszają wręcz pewne struktury, postawy czy osobowe decyzje etyczno-moralne.

Nie ulega wątpliwości, że jedną ze szczególnie ważnych struktur życia społecznego, ukształtowanych na przestrzeni wieków, jest państwo, w wielorakości form i przejawów; zresztą ciągle poddawana ewolucji, choć raczej nie w zasadniczych elementach. Ta niezwykła struktura, bardzo ważna w całości życia społecznego, ma jednak zupełnie inne znamiona ontyczne niż naród czy rodzina. Niestety współcześnie stosunkowo często nie dostrzega się różnicy między tymi faktorem życia społecznego

Autor prezentowanej książki jest specjalistą w zakresie teologii moralnej oraz nauki społecznej Kościoła. Znany ze współpracy z mediami. Autor serii wywiadów w formie książkowej *Rozmowy wcale nieprzypadkowe*. Jest pracownikiem naukowym w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

Całość książki otwiera dedykacja poświęcona rodzicom autora (s. 5). Po dość schematycznym spisie treści (s. 7) zamieszczono także interesujące wprowadzenie pióra J. Na-

górnego (s. 9-13). Sam spis treści posiada kolejny stopień zróżnicowania i uszczegółowienia treściowego. To ułatwia wstępne zapoznanie się z zawartością treściową studium. Od strony treściowej całość studium otwiera wstęp, który jest dobrym, choć dość formalnym, spełnieniem wymogów typowych dla tego rozpraw naukowych (s. 14-21). Natomiast schematycznie całość treściową książki systematycznie podzielono na cztery zróżnicowane objętościowo rozdziały. Rozdział pierwszy opatrzone tytułem: „Antropologiczny fundament państwa” (s. 22-84). Wskazano na fundamentalną prawdę godności osoby ludzkiej. Oczywiście ma on także społeczną naturę. W realiach życia właśnie godność osoby ludzkiej jest źródłem praw i obowiązków. „Istotne zasady znajdujące się u podstaw funkcjonowania państwa” to tematyka kolejnego rozdziału studium Krakowskiego Uczzonego (s. 85-143). Autor wskazuje, że państwo winno być w służbie dobra wspólnego. Z kolei zaprezentowano filary porządku społecznego w państwie. Wreszcie zasygnalizowano odpowiedzialność obywateli za państwo. Kolejny blok tematyczny określono jako „Postulaty naprawy państwa” (s. 144-193). Tutaj wskazano na krytykę niepełnej koncepcji państwa. Zatem w tym kontekście jawi się potrzeba odnowy moralnej. To pytania o demokrację życia i patriotyzm. Ostatni rozdział zatytułowano: „Państwo a Kościół” (s. 194-229). Podjęto próbę ukazania ewolucji relacji państwo a Kościół. Wyartykułowano cel współpracy, a oddzielnie wskazano jeszcze na formy współpracy. Całość treściową książki zamyka interesujące zakończenie (s. 230-240). Po tych elementach zamieszczono jeszcze dość obszerny wykaz skrótów (s. 241-242) oraz bibliografię (s. 243-261). Ta ostatnia podzielona została na źródła, opracowania i literaturę. Wśród źródeł wyróżniono pisma Prymasa Stefana Wyszyńskiego i nauczanie Kościoła. Ich objętość nie odpowiada oczekiwanej systematycie bibliograficznej prezentacji książki.

Zaprezentowana próba ukazania nauczania kard. Stefana Wyszyńskiego w odniesieniu do koncepcji państwa stanowi kolejny ważny element w poznaniu obrazu jego doktryny nauczania społecznego. Dzięki tym badaniom ta bogata już mozaika staje się coraz bardziej wyraźna i czytelna, a tym samym wnosi wkład w rozeznanie społecznej myśli oraz posługi Prymasa Polski. Przecież w jego wydaniu, tj. życiu świadectwie i nauczaniu jakże blisko miały do siebie teoria i praktyka, zawsze odniesione do ewangelizacyjnej posługi Kościoła i wszystkich ochrzczonych. Co więcej, kard. S. Wyszyński otwarty był na wszystkich ludzi dobrej woli. Nie spoglądał na nich „z góry” daru objawienia w Jezusie Chrystusie, ale chętnie rozeznawał ich w twórczym bogactwie antropologii osobowej i społecznej.

Śledząc zaprezentowane kompleksowo nauczanie można stosunkowo łatwo zauważyć, że Prymas Tysiąclecia niósł w sobie tradycyjne nauczanie społeczne Kościoła zwłaszcza z czasu swych studiów, tak na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim jak i poza granicami, oraz bardzo szerokiej działalności społecznej szczególnie w okresie wrocławskim. Jednak już jako biskup i kardynał był bardzo dobrze zorientowany w rozwoju katolickiej nauki społecznej. Starał się przybliżać zwłaszcza nauczanie papieskie, m.in. encykliki *Pacem in terris* Jana XXIII czy *Populorum progressio* Pawła VI. Czynił to niezwykle kompetentnie, wręcz ze swoistą determinacją duszpasterską oraz społeczną, m.in. zapewne z racji ówczesnych warunków ideologicznych.

Z kart książki wybrzmiewa obraz kard. S. Wyszyńskiego niezwykle odpowiedzialnego za sferę państwa i wszystkiego co w nią jest wpisane. To skłaniało go także czasem ostrej krytyki, która zawsze nacechowana była głęboką miłością, mając na względzie podstawową wartość antropologiczną państwa, tj. osobę ludzką w jej godności, społecznej naturze oraz prawach i obowiązkach. Prymas Polski, także w problematyce państwa był niezwykle otwarty i pełen nadziei.

Jeden z recenzentów prezentowanego studium stwierdza: „Praca pozwala zrozumieć poglądy kardynała Wyszyńskiego w kontekście ich formułowania. (...) Bardzo ciekawe jest dokonane przez Autora ujęcie ewolucji poglądów (...) na temat państwa w odniesieniu do nauczania Soboru Watykańskiego II”, tyle tekst o. prof. dra hab. Andrzej Derdziuk, kierownika katedry historii teologii moralnej KUL. Z kolei ks. prof. dr hab. Tadeusz Borutka z Papieskiej Akademii Teologicznej wskazuje, że „dysertacja jest opracowaniem nowatorskim. Do tej pory bowiem nikt nie podjął się sporządzenia tak syntetycznego omówienia dotyczącego nauczania Prymasa Polski na temat państwa”.

Obydwie opinie, pióra recenzentów do obrony pracy doktorskiej są ważną próbą dość formalnego spojrzenia na całość rozprawy. Warto to przypomnieć, że studium to jest rozprawą do uzyskania stopnia naukowego doktora w zakresie nauk teologicznych. Dobrze się stało, że tak dobrze przygotowane opracowanie staje się bardziej dostępne środowiskom badawczym oraz czytelnikom zainteresowanym osobą i nauczaniem kard. Stefana Wyszyńskiego.

Zdaniem ks. prof. dra hab. Janusza Nagórnego, promotora i zarazem autora wprowadzenia „ks. Nęcek, w znakomity sposób wydobyl z nauczania Prymasa to wszystko, co wskazuje, że Sługa Boży widzial nie tylko Ojczyznę i Naród, ale także państwo jako istotną wartość i wskazywał na obowiązki moralne względem niego” (s. 10). Wydaje się, że podjęcie właśnie wątków etyczno-moralnych jest szczególnie ważnym przesłaniem jakie wybrzmiewa ze stron prezentowanego studium, zresztą powstało ono przy katedrze teologii moralnej szczegółowej KUL.

Bp Andrzej F. Dziuba